

Ruotsinsuomalaisten Valtuuskunta – mihin matka?

Ruotsinsuomalaisten valtuuskunta (RSV) on aikoinaan suunniteltu yhteistyöelimeksi vähemmistölle, ja sen tehtävä on edistää ruotsinsuomalaista kieli- ja kulttuuriautonomiia Ruotsissa ja pitää yhteyttä yhteiskunnan määrärahoja jakaviin ja niistä päättäviin viranomaisiin ja yhteisöihin. Valtuuskunnan tehtävänä on niin ikään edistää ruotsinsuomalaisten yhteisöjen välistä yhteistyötä. Sen rooli vaikuttaa epämääräiseltä, emmekä tunne, että se antaa meille lisäarvoa toiminnassamme. Usein on hankalaa selittää, mitä RSV tekee yksittäisen ruotsinsuomalaisen eteen.

Tällä hetkellä, 2024, työtä kansallisten vähemmistöjen asioiden kanssa - siis määräysten toteuttamista - seurataan sekä Tukholman lääninhallituksen että Euroopan neuvoston toimesta. Niiden raportit¹ kertovat kuitenkin suurista puutteista julkishallinnon taholla. Koska vähemmistölain seuraamatta jättämisestä ei ole oikeudellisia seuraamuksia kenellekään, ei tapahdu mitään, ja turhautuminen vähemmistön keskuudessa lisääntyy.

Ruotsinsuomalaisten autonomia Suomesta on tärkeää, meidän pitää pärjätä omilla rahkeilla. Siksi Ruotsinsuomalaisten valtuuskunnan pitää kehittää rooliaan, jotta se voisi paremmin tukea yksittäisiä ruotsinsuomalaisia ja tarpeen tullen patistella viranomaisia, jotka eivät noudata säädöksiä. Olisiko rooli esimerkiksi maakäräjät-tyyppinen tai asiamies/ombudsman-tyyppinen, tätä täytyy tutkia. Ja rahoitus pitää olla erillään järjestötoiminnan tuesta. Roolin pitää olla enemmän hallinnollinen.

Tänään suurin osa meistä jäsenjärjestöistä kutsutaan neuvonpitoihin tai aktiivisesti haemme kontakteja valtiovallan elimien kanssa ilman RSV-välikättä. Yksi byrokratiataso hidastaisi vuorovaikutusta, sen tunnemme käytännössä. Asiaa pitää siis analysoida, mikä on paras tie? RSV:llä pitää olla aikaa auttaa.

Suomenkielisen vähemmistön on aika analysoida miten nykyistä RSV:n toimintamallia voisi kehittää

Suomalaisten Eläkeläisten Keskusliitto, Ruotsi (SEKL) toimii suomenkielisten ikääntyneiden edustajana maassamme aina ministeritasolle asti.

Olemme muutaman vuoden osallistuneet RSV:n täysistuntoihin. Olemme huomanneet, että nykyään Valtuuskunta näkyy ulospäin vuosittain vain täysistunnossa sekä yhdessä kokouksessa Suomen Suurlähetystössä, sekä valitsee vuoden ruotsinsuomalaisen kunnan. Esimerkiksi viime vuonna tuli vain yksittäisiä postauksia Facebookiin ja kotisivulle ei ilmestynyt ainuttakaan uutta dokumenttia vuosikokouspöytäkirjan lisäksi, puhumattakaan lehdistötiedotteista.

¹ COE, det femte yttrandet från den rådgivande kommittén för Sverige, 19 februari, 2024; COE, Committee of Experts of the European Charter for Regional or Minority Languages: Eight Evaluation Report on Sweden, 17th November 2022; Länsstyrelsen Stockholm: Rapport, [Nationella minoriteter och minoritetsspråk – minoritetspolitikens utveckling år 2023](#) 2 april 2024, Länsstyrelsen Stockholm, Studie, [Studie: De nationella minoriteternas erfarenheter av diskriminering, utsatthet och hatbrott](#) 2 april 2024.

Viestinnällisesti maamme suomenkielinen media ajoittain uutisoi valtuuskunnasta, mutta onko Valtuuskunta koskaan ylittänyt ruotsinkielisen median uutiskynnyksen?

Nyt on siis korkea aika tehdä suunnitelma siitä, miten Valtuuskunnan toimintaa pitää kehittää, tai muotoilla toiminta aivan uudelta pohjalta, koska myös lainsäädäntö on muuttunut sitten Valtuuskunnan perustamisen. Esimerkiksi vähemmistölakiin on kirjattu paljon säädöksiä, joita valtuuskuntaa perustettaessa toivottiin. On aika *aktiivisemmin valvoa, että olemassa olevia säädöksiä noudatetaan* ja siihen vaaditaan uusi rooli ja uusia toimintatapoja.

Jos Valtuuskunta muodostettaisiin esimerkiksi maakäräjätyypiseksi, herää kysymys, miten valitaan edustajat? Yleiset vaalit vai vähemmistöyhdistykset valitsevat edustajat? Miten hyväksytään jäsenyhdistykset toimintaan? Yleiset vähemmistövaalit vaikuttavat monimutkaisilta järjestää, mutta se on vaihtoehto. Jäsenjärjestöt ovat tässä yhteydessä tärkeitä. Oppia ja esimerkkejä siitä, mikä toimii ja mikä ei, voidaan hakea sekä kirkollisvaaleista että saamekäräjien vaaleista.

On myös muistettava, että uudet järjestöille suunnatut oikeudelliset vaatimukset edellyttävät valtion taholta demokratiakriteerien täyttämistä. Järjestöjen kollektiivina nimeämät ja äänestämät edustajat joka neljäs vuosi eivät välttämättä täytä uusia riippumattomuuskriteerejä, varsinkaan, kun saman organisaationumeron alla äänestää useampikin jäsenyhdistys.

Katsaus historiaan - miten Valtuuskunnan toiminta alkoi ja miksi?

Ruotsi allekirjoitti 13.1.2000 Euroopan neuvoston puitesopimuksen suojasta kansallisille vähemmistöille. Tätä ennen oli määritelty mitkä ryhmät luokitellaan kansalliseksi vähemmistöksi maassamme; saamelaiset, ruotsinsuomalaiset, romanit, juutalaiset ja tornionjokilaaksolaiset – sekä heidän kielensä ja kulttuurinsa.

Ruotsinsuomalaisten valtuuskunta perustettiin sitten heti kohta, kun vähemmistöasema oli selvä, kokouksessa 20.–21.5.2000. Tukholman ja Upplands Väsbyn ruotsinsuomalaisten vapaakoulujen käynnistämisesä ollut kantava voima, rehtori ja hallinnollinen johtaja Markku Peura oli tulisielu, jonka ansioista Valtuuskunta pääsi jaloilleen, ja hän toimi puheenjohtajana 2002–2014, kuolemaansa asti. Peuran päämääränä oli, että ei jämähdettäisi tavalliseksi liitoksi, vaan oltaisiin nopeita ja ketteriä sekä ajetaan suomen kielen ja kulttuurin suojelemista ja edistämistä (skydda och främja - kuten puitesopimuksessa sanotaan) proaktiivisesti. Valtuuskunta suunnitteli myös saavansa ruotsinsuomalaisten asiamiehen aseman (ombudsman) silloin. Markku Peura oli pätevä neuvottelija, jonka ansiosta moni asia saatiin liikkumaan Ruotsin valtion virastoissa. Tätä perintöä tulisi vaalia myös tänä päivänä.

Sääntöjen mukaan Ruotsinsuomalaisen valtuuskunnan tarkoitus ja toimintatapa on olla ruotsinsuomalaisten kielellisiä, kulttuurillisia, yhteiskunnallisia ja sosiaalisia etuja valvova elin. Siis vähän niin kuin vähemmistöpoliisi, tuo mainittu ombudsman.

Sen lisäksi Valtuuskunnan odotetaan olevan aktiivinen yhteydenpitäjä Ruotsin valtiovaltaan ja viranomaisiin, Euroopan neuvostoon sekä muihin kansallisiin, pohjoismaisiin ja kansainvälisiin yhteisöihin. Sinänsä vaativa rooli, joka vaatii enemmän työaikaa, kun nykyinen rahoitus sallii.

Tilannekatsaus 2024 – mitä tehdään kentällä juuri nyt ja mitä pitäisi?

Säännöissä odotetaan RSV:n lisäksi *valvovan Euroopan neuvoston sopimusten noudattamista* osaltamme sekä selvityksiä, jotka Ruotsin hallitus tekee Euroopan neuvostolle sopimusten pohjalta. Valtuuskunta seuraa myös Euroopan neuvoston Ruotsin valtiovallalle asettamia sopimusten seurantaa koskevia vaateita. Nämäkin tehtävät vaatisivat aktiivisempaa toimintaa, ja toimijoita, jotka voisivat keskittyä tehtävään, eikä kuten nyt, tekee vähemmistötyötä oman toimen ohella. On myös huomioitava, että tätä työtä voidaan osittain tehdä yhdessä muiden kansallisten vähemmistöjen kanssa.

Tämä taas vaatisi enemmän määrärahoja, koska nyt meillä on paljolta yksi määräraha koko vähemmistötoiminnalle jaettavana kaikkien vähemmistöjärjestöjen kesken, ja se on jo buukattu nykyiseen toimintaan, lähinnä järjestöjen ja yhdistysten aktiviteetteihin meille kaikille.

Valtuuskunta painottaa toiminnassaan suomen kielen lisäksi kaksikielisyyden merkitystä. Tämähän on itsestäänselvyys, pitää osata enemmistönkin kieltä pärjätäkseen. Tavoitteena on myös *tietoisuuden ja ymmärtämyksen lisääminen* ruotsalaisten keskuudessa ruotsinsuomalaisen vähemmistön kieli - ja kulttuuritavoitteita kohtaan. Ruotsinsuomalaisuus on osa monikulttuurista Ruotsia ja Ruotsin omaa kulttuurihistoriaa. Siksi vuorovaikutus enemmistöyhteiskunnan, muiden kansallisten vähemmistöjen ja Ruotsissa asuvien eri etnisten ryhmien kanssa on osa Valtuuskunnan toimintaa. Siis info toimintaa pitää lisätä.

Valtuuskunnan päämääränä on sääntöjen mukaan myös *suomen kielen aseman vahvistaminen* ja suomen kielen elvyttäminen ja sen säilymisen turvaaminen Ruotsissa. Tämähän on siis periaatteessa vähemmistölain seurantaa, koska nämä ovat nyt lain vaatimuksia. Valtuuskunnan yhteistyö ISOF:in kanssa on ensiarvoisen tärkeää, koska koko suomen kielen elvytystyö ISOF:ssa on ollut kolmivuotinen projekti, ja viimeinen vuosi on nyt meneillään. Hallituksen on myönnettävä lisärahoitusta ja vakinaistettava toiminta, mikäli ei haluta, että perustetut kielikeskukset lakkautetaan ja kaikki arvokkaat tulokset ja se hyvä työ, joka on saatu alkuun, loppuu kuin seinään. On kiire, jos halutaan saada asia eteenpäin hallituksen syysbudjettiin. Niin ikään olisi tärkeää noteerata, että Tukholma koko maan pääkaupunkina on lakkauttanut Ruotsinsuomalaisen kirjaston lisärahoituksen, vaikka suomen kieltä suojellaan vähemmistölain taholta.

Päämääriin kuuluu myös *suomalaiseen ja suomenruotsalaiseen kulttuuriperinteeseen pohjautuvan ruotsinsuomalaisen kulttuurin kehittäminen, suomenkielisten laitosten ja palvelujen edellytysten luominen eri yhteiskunta-aloilla sekä tietoisien ja aktiivisten vähemmistöryhmän ylläpitäminen Ruotsissa*. Tämä on lähestulkoon rajaton työmäärä, jos sitä tekisi yllä olevan mukaan. Hallintoaluekunnat nykyään tekevät suuren osan tästä, mutta työn laatua tulisi seurata, koska erot eri kuntien välillä ovat huimia samaan aikaan, kun hallintoaluekuntien velvollisuuksien tulisi olla samat. Ne 70 % kunnista, jotka eivät ole suomenkielen hallintoalueita, ovat yhä osittain ulkona vähemmistöasioiden tuntemuksen ja toteuttamisen tiimoilta.

Suomi tulee aina olemaan isoveljiä jota käytämme tukena tarvittaessa. Mutta nyt saatava ne toistakymmentä eri Ruotsin valtion laitosta, jotka pitävät vähemmistöneuvonpitoja järjestöjen kanssa, neuvottelemaan uusista toimintatavoista ja rooleista Valtuuskunnalle, jotta työ eteenpäin edistyy nykyisistä lähtökohdistamme ja samalla Valtuuskunnan perustusperiaatteiden mukaisesti.